

Interreg - IPA CBC Mađarska - Srbija

*Digital Meets Culture: Promotion of the Cross-Border Heritage
through Digital Prism*

*Spoj digitalnog stvaralaštva i kulture: Promocija prekograničnog
nasleđa kroz digitalnu prizmu*

*Digitalis kreativitás és kultúra találkozásá: A tárgyi kulturális örökség
megismertetése a határon át nyúlótérségben*

Katalog tradicionalnih zanata Hagyományos mesterségek katalógusa

*Dobri susedi
stvaraju zajedničku
budućnost*

Program sufinansira
Evropska unija

Kovač, Sabo, Farago, Pinter... Nekada su se ljudi poistovećivali sa zanatom koji su imali u svojim rukama, a ukoliko je to znanje preraslo u cenjenu veštinu, onda su ti ljudi zanavek trasirali „beleg“ svoje porodice, tako što je njihovo zanimanje postalo njihovo prezime. Zanatstvo u Subotici staro je nekoliko vekova, a njihovo organizovanje počelo je još u 17-tom veku, tako da je najseverniji grad u Srbiji jedan od retkih koji može da se pohvali Udruženjem zanatlija koje baštini tradiciju organizacije okupljene još 1763. godine. Zanatlje su bile deo tkiva Subotice, sve do industrijske revolucije i razvoja železničkog saobraćaja jedan vek kasnije. Dolazak prvog voza označio je početak kraja zanatstva u tadašnjem obliku. Kako se industrija razvijala, zanatlija je bilo sve manje, a prezimena su ostala. Danas, Subotica ima na hiljade Kovača, Saboa, Faraga i Pintera, dok broji manje od pedeset tradicionalnih zanatlija. Najveći broj njih neće imati naslednike u poslu i priča se na njima završava. Kako bismo ih sačuvali od zaborava, projektom „Digital meets culture“ nameravamo da uvedemo stare zanate u digitalno doba. Jedan od načina jeste i ova brošura, gde ćete na jednom mestu moći da vidite reprezentativnu zanatlijsku scenu Subotice, i ne samo Subotice.

Udruženje „Digitalna regija“ Subotica, Srbija

Udruženje „Szo-ter“ Segedin, Mađarska

Kovács, Szabó, Faragó, Pintér... Családneveink között nagy számban találunk foglalkozásra, kézművességre utalókat. Tudniillik, a foglalkozást jelentő vezetéknevvvel ellátottak ugyanazt a foglalkozást üzték, amit a nevük jelentett. A szabadkai kézművesség több évszázados múltra tekint vissza. A régi szakmák szerveződése a 17. században kezdődött, így Szerbia legészakibb városa azon kevesek egyike, amely büszkélkedhet az 1763-ban alakult egylet hagyományát védő Iparegyesülettel. A kézművesek az ipari forradalomig és az egy évszázaddal későbbi vasúti közlekedés kialakulásáig Szabadka életének kihagyhatatlan részét képezték. Az első vonat megjelenése a kézművesség akkori formájának végét jelentette. Az ipar fejlődésével egyre kevesebb volt a kézműves, azonban a vezetéknevek megmaradtak. Ma Szabadkán több ezer Kovács, Szabó, Faragó és Pintér él, míg a hagyományos kézműves mesterek száma ötvennél is kevesebb. Legtöbbjük esetében nincsenek továbbvívgye a családi céget, illetve várhatóan egy nap a kézműves műhelyek ajtajára lakatot tesznek. Annak érdekében, hogy megmentsük őket a feledéstől, a „Kultúrák digitális találkozója” projekttel a régi mesterségeket kívánjuk bemutatni a digitális korban. Erre a célra készült ez a prospektus is, amely betekintést nyújt a kézművesek világába mind Szabadkán mind környékén.

Digitális Régió Egyesület, Szabadka, Szerbia

Szó-Tér Egyesület, Szeged, Magyarország

Erdélyi Olívia, Palić

Vunartstvo, ili „filcanje“ deo je života Olivije Erdelji više od pola njenog života. A, otprilike s njenim rođenjem ovaj stari zanat je oživeo kako na području Subotice, tako i celog Karpatskog basena, kojim geografski pripadaju i Severnobački okrug u Srbiji i Županija Čongrad u Mađarskoj. Izrada predmeta od vune njenim rukama predstavlja svojevrsan „organski“ zanat. Koriste se materijali životinjskog porekla, boje su takođe prirodnog porekla, dok se sapuni za obradu vune takođe ručno izrađuju od životinjskog loja. Organic handmade koji pronalazi sve više kupaca, pretežno u inostranstvu. Olivija tradiciju prenosi na mlađe generacije kroz sve popularnije kampove.

Erdélyi Olívia, Palics

Erdélyi Olívia több életének több mint a felét a gyapjúkészítésnek, illetve a nemezelésnek szentelte. Úgy is mondhatnánk, hogy alkotó tevékenységének köszönhetően újra napvilágot látott ez a régi mesterség mind Szabadka térségében, mind az egész Kárpát-medencében, amelyhez földrajzilag a szerbiai Észak-bácskai körzet és a magyarországi Csongrád megye is tartozik. A saját kezűleg, nemezeléssel készített termékegyfajta „bio”termékeket is képviselnek. Állati eredetű anyagokat használ, a színeket kizárólag növényekből nyeri, míg a gyapjúfeldolgozásra szánt szappanok is kézzel készülnek állati faggyúból. Bio és „handmade”termékei egyre több vásárlóra találnak, főleg külföldön. Olívia a kézműves fogásokat azegyre nagyobb érdeklődésnek örvendő kézműves táborokban adja tovább a jövő generációknak.

Szövő

Gálné Nagy Ildikó szövő 2004-ben megkapta a Népi Iparművész címet. Munkáiban a népi motívumokra, a dél-alföldi takácsmintákra épít, de nem riad vissza azok egyedi felhasználásától sem. Merészen bánik a színekkel, formákkal, szívesen kísérletezik, a szövés technikai határait feszegeti, ugyanakkor vallja, hogy ezt az ősi szakmát csak alázattal lehet művelni. Mindezek jegyében hozta létre saját stílusát. Kelméire határon innenről és túlról is van kereslet. Hiszi, hogy hagyományt nem csak őrizni lehet, de teremteni is kell. Ildikó büszke arra, hogy klasszikus és újrahasznosított anyagból, szabászati hulladékból és egyéb természetes alapanyagok felhasználásával dolgozik. Műtermének, vagy műhelyének látogatói számára bemutatja az általa használt anyagokat, de a mesterség szakmai fogásai is. A szövőszéknél ülve szívesen mesél a munkafázisokról, vagy a szövészek gazdag választékának titkairól. Fontosnak tarja a népi hagyományokat, hogy azok továbbélhessenek. 2004-ben megkapta a Népi Iparművész címet.

Tkalja

Ildiko Galne Nađ dobila je zvanje narodnog primenjenog umetnika 2004. godine. U svojim radovima se oslanja na narodne motive, šare tkalja iz velike južne ravnice, ali ne beži od njihove jedinstvene upotrebe. Smelo se odnosi prema bojama i oblicima, rado eksperimentiše i pomera tehničke granice tkanja, ali istovremeno veruje da se ovo drevno zanimanje može kultivirati samo poniznošću. U svetlu svega ovoga stvorila je sopstveni stil. Postoji potražnja za tkaninama odavde i šire. Smatra da se tradicija može ne samo čuvati, nego i iznova stvarati. Ildiko je ponosna što radi sa klasičnim i recikliranim materijalima, krojačkim otpadom i drugim prirodnim sirovinama. Posetiocima svog ateljea ili radionice predstavlja materijale koje koristi, ali i profesionalne trikove zanata. Sedeći za razbojom, rado priča o fazama rada ili tajnama bogatog izbora tkalja. Smatra važnim da se narodne tradicije adaptiraju, kako bi mogle duže da žive.

Kovács Ildikó, Subotica

Sa diplomom građevinskog fakulteta, mogla je da bira radno mesto, a ona je izabrala da radi tamo gde se gotovo i rodila. U radionici svoga oca i dede. Ildiko Kovač je danas jedna od retkih dama, retkih zanatlija uopšte koja se bavi izradom žičane robe – ograde, četke, opruge, klopkе. I time čuva tradiciju dugu više od stotinu godina, s obzirom na to da je radionicu otvorio njen deda još 1920. godine. Sve što nastaje u ovoj radionici je ručni rad, samim tim ima i višu cenu, što kupci najčešće nisu spremni da plate, tako da nas ne iznenađuje njeno očekivanje da se ova lepa priča na njoj završava – radiće do penzije, a posle je sve neizvesno.

Kovács Ildikó, Szabadka

Jóllehet az Építőmérnöki Karon szerzett diplomája lehetővé tette számára, hogy más munkát válasszon, ő mégis olyan munka mellett döntött, amelyet már emberpalántaként “üzött”. Apja és nagypapa műhelyét. Ma Kovács Ildikó azon kevés kézművesek egyike, aki nő léte re drótrágyakat - kerítést, kefék, rugót, egér- és patkányfogót készít. Ily módon őrizi a több mint száz évshagyományt tekintettel arra, hogy a műhelyt nagypapja nyitotta meg 1920-ban. Minden ami itt készül, kézzel készül, ezért termékei valamelyest drágábbak, amit a vásárlók néha szóvá is tesznek. Szinte senkinek sem meglepő az a kijelentése, hogy ez a páratlan történet vele véget ér, azaz nyugdíjbavonulásáig mégaktív lesz, s utána majd meglássuk, hogy mit hoz a holnap.

Késes

„Nincs két ugyanolyan bicska, legalábbis nálam nincs” – ezt acsongrádi Tarjányi József késes, népi iparművész mestermondja, aki a hagyományos „halas bicska örököse”, tovább gondolója. A mérnök tanár precizitása, szakértelme, a hagyományok és az innováció ötvözése ad rangot a Tarjányi bicskának az európai késes társadalomban.

„Apósom, Csatári László segítségével sajátítottam el a mesterséget. Feleségem ősei hét dinasztiaig késes mesteremberek. Csongrádon volt a műhelyük, itt készítették a hagyományos technológiával készülő “szegedi” halas bicskát. Jellegzetességük az elvékonyított él, hogy a vágás minél jobb legyen.” A csongrádi mester garanciát ad a bicska érzékeny rugójára is. Német acélgyártóktól vesz alapanyagot, amiket ő edz műhelyében kialakított kemencében. Számtalan elismerés birtokosa. Az országos késes találkozón, 2007-ben, a szakmai zsűri a hazai késkészítők termékei közül, az általa készített szegedi halas bicskának, “AZ ÉV KÉSE 2007” exkluzív zsebkés díjat adományozta.

Nožar

„Ne postoje dva ista noža, barem kod mene ne“, kaže Jožef Tarjanji, izrađivač noževa, narodni zanatlija iz Čongrada, koji je naslednik tradicionalnog „noža za ribu“. Preciznost, stručnost, kombinacija tradicije i inovativnosti nastavnika inženjerstva daju Tarjanji nožu rang evropskog društva noževa.

„Uz pomoć mog tasta, Lasla Čatarija, savladao sam zanat. Preci moje žene bili su zanatlije za nož do sedam dinastija. Imali su radionicu u Čongradu, gde su tradicionalnom tehnologijom izrađivali segedinski nož za ribu. Odlikuje ih obla ivica kako bi rez bio što bolji.“ Čongradski majstor takođe garantuje osjetljivu oprugu noža. Sirovine kupuje od nemačkih čeličana, koje prekaljuje u peći postavljenoj u njegovoj radionici. Ima nebrojena priznanja. Na državnom sajmu noževa 2007. godine, stručni žiri je od svih proizvođača mađarskih nožara ekskluzivnu nagradu „Nož godine“ 2007. dodelio segedinskom ribarskom nožu.

Fehér Árpád, Subotica

Koliko je zanat sitara nekada bio popularan, svedoči činjenica da su otac, a kasnije i majka Arpada Fehera svojim radom mogli da hrane sedmoro gladnih usta. Arpad je nastavljajući tradiciju koju je uspostavio njegov deda nakon Drugog svetskog rata, a proizvodi drvena sita, rešeta i kuhinjska pomagala i pribor. Novom dobu se prilagodio kroz proizvodnju dečijih igračka i suvenira, a i sam je atrakcija na gotovo svakom vašaru na kojem se pojavi, pošto prodajna postavka njegovih proizvoda predstavlja ništa drugo do putujuću izložbu na temu kako se nekada radilo. Njegova radionica opstaje na istom mestu već sedamdeset i pet godina. I ima nade da će tako biti i u budućnosti, jer se unuci njegove braće i sestara već sada motaju po radionici i Arpad se nada da će miris drveta i dodir novostvorene predmeta “zaraziti” i njih. Neće se obogatiti, ali ni umreti od gladi. Tradicija će živeti.

Fehér Árpád, Szabadka

A szitakötés népszerűségéről tanuskodott, hogy Fehér Árpád édesapja, majd halála után édesanyja, hét éves szájat tudott etetni. Árpád a nagypapa révén a második világháború után alapított kézműves tevékenység folytatója, aki szitákat, rostákat, fa konyhai eszközöket és faedényeket készít. Gyermekjátékok és ajándéktárgyak gyártásának bevezetésével az volt a szándéka, hogy megfeleljen az új kornak. Minden vásáron, kézműves bemutatón, ahol megjelenik, felfigyelnek rá, mert termékkeladások röviden beszélget a vevőkkel, illetve elmondja nekik hogyan készülnek el műhelyében a termékek. Műhelye hetvenöt éve ugyanazon a helyen található. Elmondása szerint van remény, hogy a jövőben is így lesz, mert az unokák már a műhelyben serénykednek. Árpád abban reménykedik, hogy “megfertőzödnék” a fa illattól. Ebből a szakmából senki sem fog meggazdagodni, de éhen sem fog halni. Hisz abban, hogy aszakma ezeket az időket is túléli.

Hímző

A saját lakásában alakította ki a Kossuth utcai helyi Népművészeti Házat Makón, Erdei Gáborné hímző, népi iparművész. A nyugalmazott tanárnő és szakkörvezető nem múzeumi tárgyak gyűjteményét, hanem az élő népművészetet mutatja be és adja tovább.

- Régi elképzelésem volt, hogy itt ez a nagy ház, s mit csináljak vele, ha elmegyek nyugdíjba. – magyarázza Ági néni, az újra gondolt hímzészinták mestere. – Az épület belső átalakítását követően itt folytatom a kézművességet. Nincs lehetőség a városban egy ilyen ház működtetésére – mesél előzményt és jelent, hiszen fontosnak tarja, hogy tovább hagyományozza 30 év alatt begyűjtött tudását. A Csongrád Megye Alkotói díját elnyert tanárnő húsz éven át vezetett szakköröket az általános iskola padlasterén lévő múzeumban. Itt más tájak mintáit is hasznosították, de az autentikus makói népviselet megőrzését is feladatuk volt. Mai használati eszközökhöz tervez egyedi darabokat, így például egy gyönyörű laptop tartó táskát is látható a műhelyben.

Vezulja

Gospoda Erdei Gabor, narodni zanatlija preuredila je svoj stan u Makou u lokalnu kuću narodne umetnosti u Košut ulici. Kuća penzionisanog učitelja i stručnog rukovodioca nije zbirka muzejskih predmeta, već predstavlja i prenosi živo narodno stvaralaštvo.

„Imala sam staru ideju o velikoj kući i šta da uradim sa njom kada odem u penziju”, objašnjava gospoda Agi, majstor preosmišljenih šema za vez. „Posle renovacije zgrade, ovde sam nastavila ručni rad. Ne postoji način da se takva kuća vodi u gradu“, to je presedan i znači, jer je važno da se nastavi prenošenje znanja koje ste stekli tokom 30 godina. Učiteljica, dobitnica Nagrade za kreativnost županije Čongrad, dvadeset godina je vodila stručne sekcije u potkrovlju osnovne škole. Ovde su koristili uzorke iz drugih predela, ali su imali i zadatka da sačuvaju autentičnu narodnu nošnju Makoa. Dizajnira komade prilagodene današnjim korisničkim uređajima, kao što je prelepa torba za laptop, koju možete videti u radionici.

Kovács József i Rudolf Mesaroš, Subotica

Kada god su pomislili da odustanu, neka nevidljiva sila je dvojicu subotičkih vitražista, Jožefu Kovaču i Rudolfu Mesarošu, uvek donosila novi umetnički izazov kojim nisu mogli da odole. Želeći bolju budućnost za sebe i svoje porodice, pre više od tri decenije počeli su sa izradom lampi od farbanog stakla. Svaka završena narudžba donosila je novu i tako su prebrodili početak. Sledeći korak bili su vitraži u tifani tehnici, zatim ručno rađeni vitraži, sve veći i veći projekti, tako da mogu da se pohvale da su autori najveće vitražne kupole u zemlji, u Hotelu Izvor u Arandelovcu. Vremenom su ove zanatlije postale i umetnici, nakon što su im povereni zadaci restauracije dela čuvenih evropskih vitražista. Izazova ne manjka ni nakon tri decenije, a najveći trenutni jeste pronaci naslednika.

Kovács József és Mészáros Rudolf, Szabadka

Minden alkalommal amikor két szabadkai vitrázskészítő Kovács József és Mészáros Rudolf arra gondolt, hogy feladja, valami láthatatlan erő új kihívások elé állította őket. Több mint három évtizeddel ezelőtt, keresve az utat a szebb jövő felé, elkezdtek ólomüveg lámpákat készíteni. Rövid időn belül egyik rendelés után jött a másik, majdlassan túljutottak a dolgok nehezen. Ezt követően Tiffany technikával, azután kézzel készített vitrázsokat állítottak elő, ami végül nagyobb és nagyobb projektekhez vezetett. Azzal büszkélkedhetnek, hogy ők készítették el az ország legnagyobb ólomüveg kupoláját, amely az aranyelovaci Izvor Szállodában található. Amesterekből idővel művészek lettek, miután megbízást kaptak neves európai ólomüvegművészek munkáinak restaurálására. Kihívásokban három évtized után sincs hiány, mégis a legnagyobb talány számukra az új, fiatal munkaerő felkutatása.

Fazekas-keramikus

Kőkerítéses házban él a Pintér-házaspár, Pintérné Sárfi Anikó és Pintér Attila Makón. Fazekasok, illetve keramikusok, kézművesnek mondják magukat. Van civil foglalkozásuk, csak a hétvégén veszik birtokba műhelyüket. A mesterséget Anikó tanulta meg, még az iskolai kézműves szakkörben, majd férjét is megtanította agyag megmunkálására. Attila korongozik, az agyagból elkészíti a formát, Anikó a mázak díszítésének felelőse. A motívumok, fények, amelyeket beépítenek az általuk megálmodott és elkészített tárgyakba hétköznapi ihletből születnek. Szeretik a friss színeket, mostanság a zöld különböző árnyalatait. A divat és lakberendezési trendek befolyásolják munkájukat, a halvány rózsaszín fazekas termékeket a női vásárlók szeretik, jól beilleszthetők a mai vintage stílus elemeibe. A házaspár nem jár vásárokbá, piacokra árulni, egyrészt idejük sincs rá, másrészt pedig Makón és környékén már ismerik őket, van megrendelésük. Használják az internetet, weboldalt működtetnek, itt munkáik is megtalálhatók.

Grnčari-keramičari

Bračni par Pinter, Aniko Pinterne Šarfi i Atila Pinter žive u Makou u kući sa kamenom ogradom. Bave se grnčarstvom i keramikom, odnosno sebe nazivaju zanatlijama. Imaju građansko zanimanje, samo su vikendom u svojoj radionici. Aniko je naučila zanat još u okviru školske sekcije, a zatim je naučila svog muža da obrađuje glinu. Atila radi na grnčarskom stolu, on pravi formu od gline, Aniko je odgovorna za ukrašavanje glazure. Motivi, svetla koja su ugrađena u predmete koje su plod njihove mašte, radaju se iz

običnog nadahnuća. Vole boje, danas različite nijanse zelene. Modni trendovi i trendovi kućnog dekora utiču na njihov rad, bledoružičaste grnčarske radove vole žene kupci i dobro se uklapaju u današnji vintadž stil. Bračni par ne ide na vašare i pijace, s jedne strane zato što nemaju vremena za to, a s druge strane već ih poznaju u Makou i okolini, te imaju dovoljno narudžbi. Koriste internet, imaju veb stranicu na kojoj se mogu naći njihovi radovi.

Ozsvár Péter, Kanjiža

Iako nagrađivan na brojnim izložbama keramike, Peter Ozvar iz Kanjiže sebe ne vidi kao umetnika, već kao zanatliju. Nastavljača tradicije predaka koji su nekoliko vekova pre njega otkrili glinu i sve njene lepote kojima je posvetio ceo svoj radni vek. Plodovi njegovih veštih ruku imaju i umetničku, odnosno estetsku, ali i upotrebnu vrednost po kojima je poznat i van zemlje. Kao što je njeno oblikovanje vešta inspiracija i izazov grnčarima, tako je i savršena za dečije igrarije. Zbog toga je Peterov sin od malih nogu bio neizostavni deo njegove radionice, uspešno se "zarazivši" ovim zanatom, tako da porodica Ozvar nastavlja dalje da baštini tradiciju grnčarstva.

Ozsvár Péter, Magyarkanizsa

Bár számos kerámiaművészeti kiállításon díjat kapott, a magyarkanizsai Ozsvár Péter nem művésznek, hanem kézművesnek tekinti magát. Őseinek hagyományát folytatja, akik már néhány évszázaddal korábban felfedezték az agyagot és megismerték annak minden szépségét. Az agyag neki mindig kihívást jelentett. Ügyes kezének köszönhetően művészi, esztétikai, valamint használati értékű tárgyak láttak napvilágot, amiről külföldön is ismert. Ahogyan az anyag megformálása örök ihletet és kihívást jelent a kerámiaművésznek, úgy a gyerekeknek tökéletes eszköz a játékhoz. Ezzel magyarázható, hogy Péter fia már kiskorában nélkülözhetetlen "tartozéka" volt műhelyének. A mester elmondása szerint sikerült neki is „megfertőződni”, így úgy tűnik, hogy az Ozsvár családban lesz aki továbbvisziet a kézműves szakmát.

Csipkeverő

Nem sokan ismerik a csipkeverés tudományát, mert kevesen képesek ilyen finom és precíz munkát végezni. Szeged városában él, Kovács Imréné Balogh Zsuzsanna csipkeverő és hímző, népi iparművész, aki mesternek tudhatja magát. Édesanyjától tanulta a szakmát szülőfalujában, Abádszalókon. A csipkekészítést és a népi hímzés művészetét is elsajátította és magas szintre emelte. Módszereit évtizedeken át tanította is, 1981-től ugyanis művészeti oktató. Ma, 84 évesen is tart szakmai foglalkozásokat és bemutatókat. Annak örülne, ha az évtizedek alatt szerzett tapasztalatait továbbadhatná a fiataloknak. A csipkeverés alapja hatvan féle öltés-variáció, ennyit használhatnak a csipkevarrók. Így minden termék egyedi. Az egyes darabok motívumvilágát még a múlt század elején tervezték, de mindig vannak újak is. Ma közel ötszáz motívumot használnak fel a csipkék készítése során. Nemcsak kézügyességet igénylő elfoglaltság ez, az agyat is megdolgoztatja, hiszen a legfontosabb érény ebben a szakmában a türelem és kitartás.

Čipkar

Malo je onih koji su upoznati sa umetnošću izrade čipke jer je malo njih u stanju da radi tako fin i precizan posao. Živi u gradu Segedinu, Kovač Imrene Balog Žužana čipkarica i narodni zanatlija vezenja može sebe sa pravom nazvati majstorom. Profesiju je naučila od svoje majke u svom rodnom selu Abadsaloku. Savladala je i čipkarenje i umetnost narodnog veza udigla na umetnički nivo. Decenijama je predavala svoje metode, od 1981. godine je nastavnik likovne kulture. Danas, u svojoj 84. godini, održava i stručne sesije i prezentacije. Rado bi svoje decenije iskustva prenela na današnje mlade ljude. Osnova izrade čipke je šezdeset vrsta varijacija petlji, toliko mogu da koriste izrađivači čipke. Dakle, svaki komad je jedinstven. Svet motiva u svakom komadu osmišljen je početkom prošlog veka, ali uvek ima novih. Danas se u izradi čipki koristi blizu pet stotina motiva. Ovo je zanimanje koje zahteva ne samo spretnost, već i moždani rad, jer je najvažnija vrlina u ovoj profesiji strpljenje i istrajnost.

Lozana Homolja, Palić

Ukoliko želite da vekove subotičke istorije oblikujete u jedan jedini predmet – suvenir, onda nema boljeg izbora od slika od slame. Slamarstvo je tradicija koju subotičke i ne samo subotičke žene neguju vekovima. Dajući dodatnu vrednost onome što ostaje kao produkt žetve koja je nekada, a mnogima i danas, predstavljala nešto uzvišeno na čemu su zahvalni nebesima. Lozana Homolja je samo jedna od tih žena koje danas na isti način kao što su to radile njihove bake, proizvodi perlice, slike i druge proizvode koji imaju kategoriju suvenira i verovatno buduće materijalne baštine naroda koji pletu interkulturalnu nit severa Vojvodine. Njeno iskustvo je od izuzetnog značaja mladima koje ova umetnost privlači i zbog kojih ovo predstavlja zanat za koji treba najmanje da se plašimo.

Homolja Lozana, Palics

Ha Szabadka évszázados történelmét egyetlen emléktárggyal kellene jellemezni, akkor nincs jobb választás a szalmafestményénél. A szalmakészítés olyan hagyomány, amelyet a szabadkai és a Szabadka környéki nők évszázadok óta ápolnak. Az emberek számára hálaadó ünnepséggé ismert aratás terméke, egykor és ma is, még nagyobb jelentőséget kap e kézműves munkáknak köszönhetően. Homolja Lozana csak egyike azoknak az asszonyoknak, akik nagymamáikhoz hasonlóan, szalmából készítenek gyöngyöket, festményeket és egyéb tárgyakat. Akézműves termékek kétségtelenülemléktárgy értékük és Észak-vajdaság interkulturális anyagi kultúrvagyományát szimbolizálják. Szaktudása felbecsülhetetlen a fiatalok képzése tekintetében. Véleménye szerint a fiatalok rendkívül nagy élvezettel dolgoznak a szalmával, ezért úgy tűnik, hogy e kézműves hagyomány fennmaradásáért a legkevésbé sem kell aggódnunk.

Fazekas

Szénási János népi iparművész, a népművészet mestere, még 1980-ban, feleségével közösen hozták létre fazekas műhelyüket. Fatüzelésű kemencét építettek és több alkalmazottat foglalkoztattak. Az edények kiégetéséhez három mázsa fával kellett feltölteni az akkori kemencét, ami „rabváltató munka volt”. A mai, már korszerű, elektromos fűtésű, számítógép vezérelt kemencék bepakolása után nyugodt lehet minden fazekas, az égetés eredménye mindig azonos minőségű lesz. A mester mégis sóvárogva tekint vissza a régi, tófeji mázakra, amelyeket félkészben kapott. - A mai olasz, német mázak meg sem közelítik a zalai mázat. Nagyon szerettem az Arad melletti dudí földet is, amely kedvenc máz-színemet, a mustársárgát, a dudit adta ki. Akik erre az alapszínre mintázták az agyagot, azok voltak a tarkások.”- Magyarázza. -Van a családban, aki tovább viszi a mesterséget? - Nincs...- mondja rekedt hangon és könny csordul a szemébe. – Sajnos, mi hamarosan befejezzük a munkát a műhelyünkben!

Grnčar

Narodni zanatlija Janoš Senaši, majstor narodne umetnosti, osnovao je svoju grnčarsku radionicu sa svojom suprugom 1980. godine. Izgradili su peč na drva i zaposlili nekoliko radnika. Da bi spalio lonce, morao je da napuni svoju peč sa tri stotine kilograma drveta, što je bio „robovski posao“. Sa današnjim najsvremenijim kompjuterski kontrolisanim električnim pečima, grnčari se mogu opustiti, naime, rezultat pečenja će uvek biti istog kvaliteta. Ipak, majstor se sa čežnjom osvrće na stare tofejske glazure koje je dobio u napola završenoj fazi. „Današnje italijanske i nemačke glazure nisu ni blizu onim iz Zala županije. Veoma volim i dudí zemlju iz Arada, koja omogućuje moju omiljenu boju glazure, senf žutu, dudí boju. Oni koji su šarali glinu na ovoj osnovnoj boji zvali su se šarenaši“, objašnjava on. „Da li se iko u porodici bavi ovim zanatom?“ „Ne“, kaže promuklo i suze mu naviru na oči. „Nažalost. A mi ćemo uskoro ćemo završiti radove u našoj radionici!“

Gergely Sándor, Subotica

Zahvaljujući njegovoj upornosti i talentu, mnoge građevine u Vojvodini danas imaju stari sjaj. Jer je samouki majstor koji se izradom gisane ornamentike počeo baviti pre trideset godina iz hobija danas gotovo jedan jedini zanatlija koji ovo znanje ima u svojim rukama. Arhitektura secesije, karakteristična za Suboticu, specifična je po svojim detaljima, a tu veliku ulogu imaju upravo gipsani elementi na objektima. Današnja arhitektura ne prepoznaje ovo kao vrednost, ali zato obnova nekadašnjih velelepkih objekata zahteva punu pažnju i inspiraciju od Šandora Gergelja. Objekata za restauraciju u Subotici i dalje ima dovoljno, tako da on ne brine za budućnost, ali Subotica treba da se zabrine, jer on nema naslednika.

Gergely Sándor, Szabadka

Kitartásának és készségének köszönhetően ma sok vajdasági épület visszakapta régi fényét. Az autodidakta kézműves, aki harminc évvel ezelőtt hobbiból kezdett gipszdíszeket készíteni, ma szinte az egyetlen mester, akinek e területen ekkora tudása van. A Szabadkára jellemző szecessziós építészeti stílusplasztikusságát az épületeknek a sajátos gipszelemek kölcsönzik. Jóllehet ajelenkor építészet a gipszdíszítést nem becsüli nagyra, de ettől eltekintve, az egykori pompás épületek felújítása teljes odafigyelést és inspirációt igényel a kézműves részéről. Szabadkán van még elegendő felújításra váró épület, így Gergely Sándornak nem kell aggódnia a jövőért, azonban számára is nyugtalanító, hogy nincs fiatal kézműves Szabadkán, akitovábbvinné ezt a szakmát.

Kályhás

Palotás Gézacserép-kályha-készítő mester Hódmezővásárhelyen tanulta a szakma számos fortélyát. Az idős mester szerint - minden aprólékos és gyötrelmes jellege ellenére – az a szép, hogy természetes anyagból, földből, agyagból képes időtálló műveket alkotni. A cserép-kályha készítést német iparosok hozták Budára 600 éve. Hatékony lakás tartozékká váltak, jóleső meleget sugároznak zimankós, téli estéken. A mázas csempék mutatósak és díszei bármely helyiségnek, nosztalgiát csempésznek a szobákba. A Kályha kiválóan tartja a hőt órákon át, miután a lángja kialudt, nem kell a új tűzrakással vesződni. E mesterség sokáig a fazekassághoz tartozott. A falvakban gyakorta alkalmaztak edényformájú kályhaszemeket, kedvelt volt a szögletes, úgynevezett tál alakú kályhaszem. A csempékből négyzet vagy háromszög formákat alakítottak ki. Ennek köszönhetően a mesterek kevesebb agyag felhasználásával tehették egymás mellé a szemeket. Így esztétikusabb, szebb és egységesebb tér-felületet hozhattak létre.

Izrađivač kaljeve peći

Geza Palotaš majstor izrade kaljeve peći sve trikove profesije naučio je u Hódmezővásárhelyu. Prema rečima starog majstora – uprkos pedantnom radu koju ovaj posao zahteva – prelepa stvar u ovoj profesiji je to što je u stanju da stvara vanvremenska dela od prirodnog materijala, zemlje i gline. Izradu kaljeve peći u Budim su donele nemačke zanatlije pre 600 godina. Postale su efektna kućni dodatak, zračeci dobar osećaj u hladnim zimskim večerima. Glazirane pločice su ukras za svaku prostoriju, unoseći nostalgiju u svaku prostoriju. Peć je odlična da vas zagreva satima nakon što se plamen ugasi, nema potrebe da se mučite sa novom vatrom. Ovaj zanat je dugo pripadao gmčarstvu. U selima su se često koristile peći u obliku lonca, uobičajene su bile takozvane zdelaste peći. Pločice su formirane u kvadratne ili trouglaste oblike. Kao rezultat toga, majstori su mogli da stave jednu pored druge koristeći manje gline. Na ovaj način bi mogli da stvore lepšu i ujednačeniju površinu.

Erika Fičor, Subotica

Erika Fičor odrasla je u obućarskoj radionici svoga oca, gde se “zarazila” mirisom kože. Ipak, nije odabrala da nastavi očevim stopama, već se odlučila za svoj put. Put proizvodnje predmeta od kože, sa idejom da ono što nastane kao plod njenih ruku delo traje decenijama, odnosno da bude istovremeno i dovoljno kvalitetno i dovoljno moderno. U tome je i uspela, jer i u zemlji i u inostranstvu ima mušterije koje već decenijama kožnu galanteriju nabavljaju u njenoj radionici, u kojoj uvođenje mladih generacija označava ne samo svetlu budućnost za zanat, već i nove trendove u proizvodnji. Tu se posebno izdvaja njena ćerka koja već sada taba nove staze kojima će nastaviti porodični biznis.

Ficsor Erika, Szabadka

Ficsor Erika édesapja cipőműhelyében nőtt fel, ahol a bőr illata beleivódott a testébe. Azonban olyan döntést hozott, hogy nem lép apja nyomdokaiba, hanem a saját útját járja. Azzal a szándékkal indult el szakmában, hogy az általa elkészített bőrárú egyidőben tartós minőségű és tetszetős kinézetű legyen. Ez sikerült is neki, mert vannak hazai és külföldi vásárlói, akik már évtizedek óta nálára vásárolnak bőrárut. Ficsor Erika minden erejét arra fordítja, hogy biztosítsa a szakma jövőjét olyan új termékek bevezetésével, amelyekkel lépést tud tartani a trendekkel. Ebben segítségére van a lánya, aki új utakat tapos ki a családi vállalkozásban.

Citerakészítő

Hódmezővásárhelyen élő Szakál Lászlónépi iparművész nyolc éves kora óta citerázik, édesapja akkor készítette az első citeráját. Ezt a mai napig nagy becsben tartja. „Volt időm tehénlegeltetés közben az árokparton citerázgatni.” 1975 óta válogatta, szárította a fákat, hogy majd elővegye és elkészítse belőlük első citeráját. 22 évet várt. Ahhoz, hogy iparművész legyen harminc különböző citerát kellett készítenie és zsúriztatnie. A hangszer ajánlatos nemes gyümölcsfákból alkotni. Legjobb a cseresznye-, a diófa, vagy a japánakác, illetve a fehér juhar. A citerának minden porcikáját ő készíti: a fém bundokat és a formákat is. „Mégfőzöm a fát, így görbítem, és úgy marad. Nem akarom, hogy a munkám 50-60-80 év múlva eltörjön.” A citera készítés hangolásában, használati módjában sajátos magyar ízlést, igényt tükröz. Saját ízlésvilága is folyamatosan formálódott, amíg kialakultak jellemző jegyei: a túrt orrú fej, vagy a gyűrű a hang nyílása körül, illetve a lófejes citerák. Munkái tucatnyi kiállításon szerepeltek.

Izrađivač citre

Sakal Laslo izrađivač citre, narodni zanatlija živi u Hodmezevašarheju i svira citru od svoje osme godine, njegov otac mu je onda napravio prvu citru. Još uvek mu je to omiljena citra. „Imao sam vremena da sviram citru dok sam čuvao krave na pašnjaku.“ Od 1975. godine sortira i suši drveće da bi od njih napravio svoju prvu citru. Čekao je 22 godine. Da bi postao primenjeni umetnik, morao je da napravi i da ima ocenjenih trideset različitih citri. Preporučljivo je napraviti instrument od plemenitih voćaka. Trešnja, orah ili japanski bagrem ili beli javor su najbolji. On izrađuje svaki deo: metalne delove i kalupe takode. „Kuvam drva tako ih savijam i tako ostaju. Ne želim da se moj rad slomi za 50-60-80 godina.“ Štimovanje i upotreba citre odražava poseban mađarski ukus. Njegov sopstveni ukus se takode neprestano razvijao sve dok se nisu formirale njegove karakteristične osobine: glava sa naboranim nosom, ili prsten oko otvora zvuka, i citra sa konjskom glavom. Njegov rad je predstavljen na desetinama izložbi.

Mihály Antal, Subotica

Još jedan primer gde mlade generacije nisu dozvolile gašenje zanata već su od njega stvorile umetnost jeste Livnica Mihalja Antala. Tri generacije pod istim krovom prevazilazile su istorijske lomove i izazove indstrijalizacije, te i dan danas stvaraju. Nekada proizvode za svakodnevnu potrebu u poljoprivredi, industrijske delove ili delove za armiju, a vremenom umetnička dela – zvana za crkve, figure, a kasnije i cele spomenike. Ivo Andrić, Car Dušan, Biro Karolj.... Samo su neki od istorijskih likova kojima je novi “život” udahnut u ovoj možemo slobodno reći umetničkoj livnici. Jednoj od retkih koje su preživele, pošto je u Subotici nekada radilo mnoštvo livnica koje su zapošljavale hiljade radnika. Danas je jedna od retkih koje baštine tu tradiciju u Subotici i okolini.

Antal Mihály, Szabadka

Az Antal Öntöde a hagyományos mesterségek kihalásának megakadályozását ésművészi szintre való emelését szimbolizálja. Három nemzedék egy fedél alatt túlélte a történelmi viharokat és az iparosítást, és ma is serényen folyik a munka a kézműves műhelyben. Különböző igényeket, így például mezőgazdasági, ipari vagy katonai igényeket kielégítő termékek mellett, művészi értékű alkotásokat is készítenek, templomharangot, figurákat és szobrokat. A szobrok között megtalálható Ivo Andrić, Dušan cár, Bíró Károly szobra... Ők csak azon néhány történelmi személyiségek közé tartoznak, akikbe az a művészi értékű alkotásokkal büszkélkedhet az öntöde életet lehel. Szabadkán korábban több ezer munkást foglalkoztató öntödék tevékenykedtek, de az Antal Öntöde egyike azon néhányak, amelyeknek sikerült megmaradni. Ma az Öntöde mind Szabadkán mind környékén nagyelkötelezettséggel ápolja ezt a hagyományos mesterséget.

Papucskészítő

A szegedi papucs úgy tartozik a Tisza-parti város hagyományaihoz, mint a halászlé vagy a tápéi tarhonya. Bárkányi Istvánnagyapjától leste el a papucskészítés fortélyait, de ma már csak megrendelésekre készít lábbelit. Műhelye amilyen kicsi, annyi titkot és szakmai érdekességet rejt. A papucs készítéséhez szükséges szerszámok mellett láthatók itt fényképek, családi cégtablák, öreg tanúsítványok és más érdekességek. A mester családi anekdotákat is idéz. Egyszer a Szent István téri műhely vendége volt a Szabadtéri Játékokon fellépő Gobbi Hilda, akit az idősebb Bárkányi egy frissiben készült szegedi papucssal ajándékozott meg. A lábbelit nagy becsben tartott a színésznő. A Szögi Csaba táncművész által létrehozott alapítvány célja a szegedi papucs múltjának, jelenének népszerűsítése. Többek között hímző tanfolyamokat indítanak, s ezt sokan sikeresen fejezik be. A hímzők feladata a papucsokon feltűnő mintákat egyéb felületekre való fölvitele, „újra gondolva” a szegedi papucsokhoz közzönhető hímző kincs hasznosítását.

Papučar

Segedinske papuče pripadaju tradiciji grada na obali Tise, poput riblje čorbe. Istvan Barkanji je od svog dede naučio trikove pravljenja papuča, ali danas obuću pravi samo po narudžbini. Koliko je mala njegova radionica, toliko tajni i profesionalnih radoznalosti krije. Pored alata potrebnih za izradu papuča, možete videti fotografije, table porodičnih prodavnica, stare sertifikate i druge zanimljivosti. Majstor navodi i porodične anegdote. Hilda Gobi, koja je nastupala na Igrama na otvorenom, bila je svojevremeno gošća radionice u Sent Istvanu, a stariji Barkanji joj je poklonio svežu segedinsku papuču. Glumica je veoma cenila tu papuču. Cilj fondacije koju je osnovao pesač Čaba Segi je da promoviše prošlost i sadašnjost segedinskih papuča. Između ostalog, pokreću se kursevi veženja i mnogi ih uspešno završavaju. Zadatak vezulja je da upečatljive šare na papučama apliciraju na druge površine, osmišljajući nove motive nasledene od segedinskih papuča.

Varga Szilveszter, Subotica

U Subotici i šire ne može se više zamisliti vašar niti svetkovina bez kurtoš-kolača. A za njegov dolazak u Suboticu zaslužan je Silvester Varga. Čovek koji se nikada nije bavio zanatstvom, ali je zaslužni donosilac pelecera koji danas predstavlja jedan od najtraženijih zanata, gde se u redovima čeka za ovaj proizvod. Ono što su nekada bile bombondžije, danas su ljudi koji proizvode tradicionalni kolač poreklom iz Rumunije, koji svoje poreklo vuče iz Nemačke, a svoje varijante imaju i Česi. Svi ga prilagodivši sopstvenim apetitima koje određuju ukusi, dok je receptura ista i prenosi se, kao i ovaj zanat, sa porodice na porodicu, sa kolena na koleno. Subotičani su uvek gladni ovog kolača, tako da se za njegovu budućnost kao zanata ne moramo uopšte brinuti.

Varga Szilveszter, Szabadka

Szabadkán és azon túl nem képzelhető el egyetlen vásár vagy ünnepségsemkürtőskalács nélkül. Népszerűségét Szabadkán Varga Szilveszternek köszönheti, aki elmondása szerint korábban soha sem foglalkozott ezzel a szakmával. Mégis sikerült neki olyan terméket készíteni, amelyért az emberek sorban állnak. Ez az édesség Romániából került hozzánk. Meg kell jegyezni, hogy a kürtőskalácsról visszamaradt régi kéziratok német eredetről is tanúskodnak, és vannak cseh változatok is. Mindenki szája ízlése szerint készíti, miközben az alaprecept ugyanaz. Ez a mesterség a recepttel együtt, családról családra, nemzedékről nemzedékre száll. A szabadkaiak jó étvágygal fogyasztják, így a kürtőskalács készítőjének egyáltalán nem kell aggódnia a jövőért.

Kötélgyártó

Természetes, hogy használunk, látunk köteleket, de ritkán gondolunk rá, hogyan készülnek. A kötélgyártás bonyolult folyamat. Nagy Péter Csanádpalotán él. Sok éve készít köteleket, külhonból is rendeltek tőle. Már a nagyszülők is kötélveréssel foglalkoztak, ők vásárolták, majd saját kezűleg bővítették a máig használatos gépsort. A kötélgyártás első fázisa ugyanis mezőgazdasági munka: a kender termesztése, majd levágása és feldolgozása. A tanyán lévő gépek készítik el a kötéel alapanyagát. A kész termék tetszőleges hosszú, vastagságú, söt színű lehet, ez már a mesteremberen, illetve a megrendelőn múlik. A köteleket manapság főként állattartáshoz használnak, de konditermekben, mászáshoz, függeszkedéshez is előfordulnak. A mester elmondása szerint kötelet egyre gyakrabban készítenek lakások díszítésére, például térelválasztónak. Pár éve Kanadából érkezett fölkérés. Az ottani Washington-múzeum egyik függőnyhúzóját kellett elkészítenie. Munkája sikert aratott, elismerő oklevelet is kapott érte.

Užar

Uobičajen je da koristimo, vidimo konopce, ali retko razmišljamo o tome kako su napravljeni. Proizvodnja užadi je složen proces. Peter Nad živi u Čanadpaloti. Već dugi niz godina pravi užad i naručuju ga iz inostranstva. Baka i deda su se takode bavili pravljenjem užadi, kupili su, a zatim i proširili liniju mašina koje i danas koriste. Prva faza proizvodnje užadi su poljoprivredni radovi, uzgoj konoplje, a zatim sečenje i prerada. Mašine na farmi prave sirovinu za konopac. Proizvod može biti bilo koje dužine, debljine ili čak boje, zavisi od majstora i kupca. Konopci se danas koriste uglavnom za stočarstvo, ali se koriste i u teretanama, za penjanje i visenje. Prema rečima majstora, sve više se prave užad za uređenje domova, kao što je pragrađa za prostorije. Pre nekoliko godina stigla je narudžbina iz Kanade da napravi jedan od držača zavesa za tamošnji vašingtonski muzej. Njegov rad je postigao veliki uspeh, a za to je čak dobio i diplomu.

Laslo Vojnić Zelić, Subotica

Životnu borbu za opstanak pretvorio je u očuvanje retkog zanata. Laslo Vojnić Zelić iz Subotice jedan je od retkih sertifikovanih oštrača koji su preostali u Vojvodini. U eri proizvoda za jednokratnu upotrebu uspeo je da opstane vraćajući noževima i drugim predmetima oštrinu za hirušku preciznost. A oni kojima je to neophodno u svakodnevnom poslu znaju da cene njegov zanat. Iako je i takvih mušterija sve manje, dok se njegov zanat u inostranstvu mnogo više ceni nego u Srbiji. Samo jedna britava za brijanje u inostranstvu košta i do stotinu pedeset evra, dok se kod nas ne ceni više od hiljadu dinara. Stoga I ne čudi kada za njegovo zanimanje nema velikog interesovanja kod mladih generacija.

Vojnić Zelić László, Szabadka

A túlélést számára egy nem mindennapi mesterség biztosította. A szabadkai Vojnić Zelić László azon kevés mesteremberek egyike, akik a legnehezebb időkben sem hagyták el szülőföldjüket. Az egyszerű használatra készült termékek idejében úgy sikerült neki túlélni ezeket az időket, hogy orvosi és sebészeti késeket és pengéket élesített. Persze ez nem meglepő, ha tudjuk, hogy az orvostechnikai eszközöknek, köztük a pengéknek és a késeknek is, mindenkor kimagasló minőségűeknek kell lenniük. Jóllehet ezt a szolgáltatást egyre kevesebben igénylik Szerbiában, de külföldön megbecsülik. Említést kell tenni a borotválkozáshoz elengedhetetlenül szükséges borotvakés élesítéséről, ami a mesternél mindössze ezer dinár, míg egy új külföldön százötven euróba kerül. Tekintettel arra, hogy a kereset nem nagy, nem meglepő, hogy a fiatalabb generációk körében alacsonyaz érdeklődés a szakma iránt.

Szappanfőző

Már tíz éve készít szappanokat Rigó Angéla Apátfalván. Elvégezte a „szappansulit”, és famegmunkálással foglalkozó férje elkészítette műhelyének legfontosabb elemeit. Munkája veszélyes üzem, mert a testminden felületére veszélyes maró lúggal dolgozik. A klasszikus házi szappant az különbözteti meg az általa készített kézműves terméktől, hogy az övé növényi eredetű alapanyagból készül. A régi háziasszonyok ugyanis a disznóvágás után maradt anyagokból főzték a mosószappant. Mint „mester”, nagy kísérletező. Készít házi szappant például gyógynövény főzetekből, sörből, kakaóból, de még a Maros iszapjából is. Fontos a számára, hogy termékeit személyesen tudja ajánlani a vásárokon, hiszen ahány igény, annyiféle szappan. Mindig új ötletek járnak a fejében, Csak természetes anyagokat használ, így például a szappanok fontos összetevőjét, a kecsketejet, saját jószágai szolgáltatják. Vállalkozása hírnevét a kézműves boltokban és vásárokon kapható, saját készítésű szappanok minősége szavatolja.

Izrađivač sapuna

Angela Rigo pravi sapune u Apátfalvi već deset godina. Završila je „školu sapuna“, a njen muž koji se bavi obradom drveta izradio je najvažnije elemente njene radionice. Njen rad je opasan jer radi sa korozivnom alkalijom koja je opasna za svaku površinu tela. Ono što klasični domaći sapun razlikuje od rukotvorina koje pravi je to što je napravljen od sastojaka na bazi biljaka. Stare domaćice su pravile sapun od sastojaka koji su ostali od svinjokolja. Kao „majstor“, ona puno eksperimentiše. Pravi domaći sapun, na primer, od biljnih odvara, piva, kakaoa, ali čak i od mureškog mulja. Važno joj je da može lično da preporuči svoje proizvode na vašarima, jer je potražnja za sapunom velika. Uvek joj pristižu nove ideje, koristi samo prirodne sastojke, pa jedan od važnih sastojaka sapuna, kozje mleko, obezbeđuje sopstvenim kozama. Reputaciju njenog preduzetništva garantuje kvalitet domaćih sapuna koji se nalaze u raznim zanatskim radnjama i sajmovima.

Laslo Dvoračko, Subotica

Da bi ste ušli na imanje Lasla Dvoračka, morate da prodete kroz čarobni šumarak kroz koji se probijaju zraci sunca vodeći vas u potpuno drugačiji svet. Svet gde je sve od drveta i svet gde je sve jedinstveno. Za pet decenija stvaralaštva, Laslo nikada nije napravio dva ista komada nameštaja ili bilo kog drugog predmeta. Svakom komadu drveta pristupa na isti, jedinstveni način, udahnjujući u njega novi život. Nesebično ulažući svoju kreativnost u svakodnevnom poslu, isti princip je primenjivao prilikom rada sa decom u brojnim kampovima, gde ih je učio osnovima rezbarenja. S godinama, "biznis" je preneo na sina koji sada u Mađarskoj stvara unikatna dela od drveta po ugledu na svog oca, a Laslo ni danas ne može da zamisli niti jedan dan, a da ga ne provede u svom čarobnom svetu.

Dvorácskó László, Szabadka

Ahhoz, hogy beléphessen Dvorácskó László otthonába, egy díszkerten kell keresztül mennie, ahol a nap sugarai áttörve a fák lombjai között, bekísérik az érkezőtegy más világba. Ebben a világban minden fából készült és minden páratlan. László az öt évtizede tartó munkássága alatt soha nem készített két egyforma bútort vagy tárgyat. Minden egyes alkalommal különleges módon közelíti meg a fát, illetve másképpen igyekszik életre kelteni. Tudását önzetlenül megosztja a fiatalokkalaműhelytáborokban, ahol a fafaragás fortélyaira oktatja őket. Évek múltán az „üzletet” átengedte fiának, akinek keze alatt, csodálatosfaalkotások születnek. László még most sem tud egyetlen napot sem elképzelnie, hogy kezébe ne venné a fát.

Nemezkesztő

Nemezéből készült tárgyak, ruhák ma is meghatározók a közép-ázsiai népek kultúrájában. Az egyszerű kirgizok, üzbégek, türkmének és kazahok a számukra kifogyhatatlan gyapjúból készítenek sok mindent. Dúcsa Andrea Sepsiszentgyörgyön ismerkedett meg a nemezkesztéssel és hazaköltözése után lett ez foglalatossága. Mesterségét szegedi panellakása egyetlen szobájában űzi. Az itt létrejövő eszközök egyszerű eljárással készülnek. Az egymáshoz illesztett gyapjúdarabok a víz és a szappanban lévő lúg hatására összekapaszkodva, egységes és erős felületet képeznek. Kártolt gyapjúból bárki elkezdhet nemezféleségeket fabrikálni. A készítő fantáziájára van bízva, milyen nagyságú, színű és alakú terméket hoz létre. Népszerűek a faliszőnyegek, a párnák, a különböző tokok, a babák és a nemezlabdák is. A kézműves asszony megrendelésre készíti ezeket, vásárokon is rendszeresen részt vesz. Munkásságát már többször elismerték. Keresi a modern kihívásokat, különböző gyapjúféleségekből változatos formákat alakít ki.

Izrađivač filca

Predmeti i odeva od filca i dalje su ključni elementi u kulturni naroda Centralne Azije. Jednostavni Kirgizi, Uzbekistanci, Turkmenci i Kazahstanci prave za njih svoje oruđe od nepresušne vune. Andrea Duca je upoznala pravljenu filca u Sepsisenderdu, a nakon preseljenja kući to joj je postala profesija. Radi u jedinoj sobici svog stana u starogradnji u Segedinu. Alati kreirani ovde su napravljeni jednostavnim procedurom. Komadi vune prijanaju pod uticajem vode i alkalija u sapunu kako bi formirali jednoličnu i čvrstu površinu. Svako može da počne da pravi filcane alate od vlačane vune. Na izrađivaču je da osmisli veličinu, boju i oblik proizvoda. Popularne su i prostirke, jastuci, razne futrole, lutke i loptice od filca. Zanatlija izrađuje alate po porudžbini, ali redovno posećuje i sajmove. Njen rad je više puta priznat. Traži moderne izazove, stvarajući razne oblike od različitih vrsta vune.

Mihalj Buza, Subotica

Jedinstvena slika zahteva jedinstveni ram. Ne može bilo koji ram na vredna umetnička dela, ili ona koja će to tek postati. Kada nastane, vredno umetničko delo dolazi pod ruke Mihalja Buze. Treće generacije proizvođača ramova za slike u Subotici. Njegov posao nije samo da sklopi četiri parčeta drveta koji će okružiti sliku i držati je čvrsto na zidu. Već izazov u kojem mora da oseti sliku, da pronade odgovarajući materijal koji će se savršeno stopiti sa vrednim delom. Zbog čega je i on sam neka vrsta umetnika, jer uživo u činjenici da može upijati svaki milimetar umetnosti iz prvog lica, i nadograditi je šmekom svog okvira. Zbog toga ne može i nikada nije ni pomislio da napusti svoj zanat. Koji ne doživljava kao zanat, već više kao hobi, gde posebno mesto zauzima i restauracija starih ramova.

Búza Mihály, Szabadka

Egyedi képhez egyedi keretre van szükség. Nem használható bármilyen keret egy értékes műalkotáshoz. Búza Mihály műhelyében pedig szépszámban vannak ilyen festmények. Vállalkozása már a harmadik generációnál tart. A képkeretezés nem csupán négy lécszerű darabot összeillesztése, amelyek segítségével a festmény felakasztható a falra. A keretezés kihívás, amelyben érezni kell a kép hangulatát, meg kell találni a képkeret anyagát és stílusát, amely tökéletesen illeszkedik az adott festmény hangulatához. Éppen ezért a keretező is egyfajta művész, mivel fel kell tudnia ismerni a tárgy művészeti értékét és felöltöztetni azt, miközben gyönyörködhet benne. Búza Mihály épp ezért nem tud, és soha nem is gondolt arra, hogy felhagy mesterségével. Fontos megemlíteni, hogy a mester hobbiból ugyan, de régi keretek restaurálásával is foglalkozik.

Fafaragó

Simmer Sándor egy Csongrád melletti tanyán él. Harminchét éves korában autóbalesetet szenvedett, s az ágyhoz kötve faragta első szobrát, egy juhászt. Fölpüült és azóta, munkái már az országban és határon túl is megtalálhatók. A madarasi Hargitára készített domborművétnemzetiszinű szalagokkal borították az emberek. Ő faragta ki diófából a Magyarok Asztala óriás Gasztrokodeks borítóját. Ez lett a világ leg nagyobb, a Parlament Vadásztermében látható szakácskönyve. A borítón konyhai tudományaink ábrázolása látható a magyarok bejövételétől egészen napjainkig. Gyakori résztvevője fesztiváloknak, több borfesztiválon, a „művészetek völgyében”, a budapesti rendezvényeken és másutt. A Kurultájon helyszíni faragás során magyarázza el munkája lényegét. Amikor farag, spirituális tudást és szellemiséget visz az formába. „Munkáimat néha legendák veszik körül. – mondja. - Mindig fentről lefelé haladva dolgozom, ősi legendák, regék öltetnek testet a fában, a szoborban, domborművekben.”

Drvorezbar

Šandor Simer živi na farmi u blizini Čongrada. U svojoj trideset sedmoj godini doživeo je saobraćajnu nesreću i isklesao svoju prvu statu, pastira, dok je još bio vezan za krevet. Oporavio se i od tada se njegov rad može naći u zemlji i šire. Njegov reljef za Hargitu u Mađarsu bio je pun trakama sa nacionalnom trobojkom. Od oraha napravio je korice džinovskog Gastro kodeksa mađarske trpeze. To je postala najveća kuvarska knjiga na svetu izložena u Lovačkoj sali parlamenta. Na koricama je prikazana zastupljenost naših kulinarskih nauka od dolaska Mađara do danas. Čest je učesnik festivala, nekoliko vinskih festivala, „Doline umetnosti”, manifestacija u Budimpešti i drugde. Objasnjava suštinu svog rada praćenu rezbarijom na licu mesta. Kada reže drvo, on unosi duhovno znanje i duhovnost u materiju. „Moja dela su ponekad okružena legendama. Uvek radim odozgo nadole, drevne legende i stare su oličene u drvetu, u statui, u reljefima.“

Imre Nađ, Kanjiža

Jedan od poslednjih metlara na severu Srbije stvara u Kanjiži. U partnerstvu sa svojom suprugom, Imre Nađ već više od trideset godina stvara ručno rađene sirkove metle na starinski način. Koliko je nekada ovaj zanat bio cenjen svedoči činjenica da je Imre zanat izučio u fabrici koja je zapošljavala dve stotine radnika, dok on sam danas metle radi isključivo po narudžbi. Ta činjenice, u kombinaciji sa kvalitetom, dugotrajnošću i ručnim radom može da mu obezbedi opstanak, ali samo ukoliko se organizuju zanatske izložbe, prvenstveno u inostranstvu. Sa druge strane, njegov hobi je proizvodnja ukrasnih predmeta, gde je već dobio pozitivne kritike na izložbama u inostranstvu.

Nagy Imre, Magyarkanizsa

Észak-Szerbia egyik utolsó seprűkészítője Magyarkanizsán dolgozik. Nagy Imre és felesége több mint harminc éve kézzel készített cirokseprűket készítenek. Az a tény, hogy Imre egy kétszáz munkást foglalkoztató gyárban tanulta ki a szakmát, arról tanúskodik, hogy egykor nagy becsben tartották ezt a mesterséget. Ma már kizárólag megrendelésre készít seprűket. Azilyen előállítási mód, amely szavatolja a termék minőségét és tartósságát képes megélhetést biztosítani a kézművesnek, de csak akkor, ha termékeit bemutatja kézműves kiállításokon, vásárokon, s ha adódik alkalom, hogy ellátogasson külföldi termékbemutatókra. Hobbiból dísz tárgyakat is készít, amelyekre már felfigyeltek külföldi kiállításokon.

Gyékényszövő

Tápé hagyományainak része a gyékényfonás és szövés. Telekné Tóth Ilonafelnőtt fejjel tanulta meg ennek technikáját. Kis műhelyt alakított ki a házuk udvarán. A kertben nyíló virágok, levelek formái, mintái köszönnek visszaalkotásain. A hortenzia a fali díszeken, az árnyékliliom a levélmintákon. A gyékény vizes, területeken, csatornáknban terem, a szövőasszony maga szedi, gyűjti, majd 3-4 hónapig szárítja a padláson. Belőlük készülnek a hagyományos tápai szatyrok. A „nagy molnár”, majd a hentes- és a deákszatyor. Keresett strapabíró, jól használható termékek, könnyen akaszthatók kerékpár kormányra. A kosarak, a kenyértartók, kelesztők, - ezekből sincs két egyforma, nem minta után készülnek. Itt láthatók a régi szövőszékeken készült szőnyegek, falvédők. Jól tartják a hőt. A műhely gyerek és felnőtt foglalkozások helyszíne is. A kicsik egyszerűbb játékokat, babát fabrikálnak, a felnőttek komolyabb tászkát, kosarat készítenek. A cél: szeretné, ha fennmaradna a szakma, még ha egyre kevesebben is üzik.

Pručarica

Deo tradicije Tapea je tkanje i pletenje pruca. Gospoda Ilona Telek Tot je naučila ovu tehniku kao odrasla osoba. U dvorištu njihove kuće postavila je malu radionicu. U njenim radovima se oslikavaju oblici i šare cveća i listova koje vidimo u bašti. Hortenzija na zidnim ukrasima, ljiljan na šarama listova. Rozog raste po močvarnim predelima i kanalima, bere ga i sakuplja sama tkalja i zatim se suši na tavanu 3-4 meseca. Koristi se za pravljenje tradicionalnih tapejskih torbi. „Veliki mlinarska“ torba, mesarska i đacka torba. Traženi su ovi izdržljivi proizvodi koji su laki za upotrebu i koji se lako okače na upravljajući bicikla. Korpe, držači za hleb, korpe za dizanje testa - ništa od toga nije identično, nema iste šare. Ovde možete videti tepihe i zidne tepihe napravljene na starom razboju. Dobro drže toplotu. Radionica je i mesto za decu i odrasle. Mališani prave jednostavnije igračke i lutke, odrasli prave ozbiljnije torbe i korpe. Cilj: Ilona bi volela da profesija opstane, čak i ako se njome bavi sve manje njih.

Zoran Kujundžić, Subotica

Već tri generacije porodice Kujundžić ideal toplog doma pretvaraju u stvarnost. Oni su nadaleko poznati proizvođači tradicionalnih kaljevih peći. Grejnih tela koja su čuvala na okupu generacije I generacije vojvodanskih porodica kroz vekove. I danas Zoran Kujundžić radi po tradicionalnoj recepturu, koja se čuva u glavi i prenosi na sledeću generaciju, sklapajući ploču po ploču u ognjište. Jedan je od retkih tradicionalnih zanatlija koji se ne žali, i naglašava: od ovog posla se ne možeš obogatiti, ali možeš pristojno živeti. Svaka peć koju izrađuje se razlikuje od prethodnih po završnim radovima, tako da Kujundžići svoj zanat doživljavaju i kao jedan vid umetnosti. Sledeća generacija od malih nogu je uz glinu, tako da nema bojazni od toga da budućnost neće biti topla.

Kujundžić Zoran, Szabadka

A Kujundžić porodici tri generacije uspešno „meleg“ (toplota) prenosi. A keramičar Kujundžić Zoran, koji je u Szabadki poznat po svojim kaljevima, kaže: „Evo, ja sam iz porodice koja se bavi ovom zanatom već više od 100 godina. Ova tradicija je veoma stara i veoma važna. Ova tradicija je veoma stara i veoma važna. Ova tradicija je veoma stara i veoma važna.“

különbözik a korábbiaktól, így Kujundžićék egyfajta művészetként élik meg mesterségüket. Tekintettel arra, hogy a család legfiatalabb tagjaikiskoruktól fogva összebarátkoztak az agyaggal, nem kell félni attól, hogy a család jövője „remegni fog a hidegtől“.

Mézeskalácsos-szövő

Nem megszokott helyen, mézeskalács illatú szőnyegek között, egy szegedi panellakásban, kettős kézműves műhelyt alakított ki a Szabó-házaspár. Szabó Ferenc Zoltán mézeskalácsot készít, látássérült felesége, Szabóné Gyuris Zsuzsanna pedig szövessel foglalkozik. Őt betegsége kényszerítette a szövészek használatára. A napi közös munkában a kalácsok sütéséért asszony feladata, díszítésük a férjé. Ő szakácsként végzett, egyúttal cukrásznak is tanult, így egyértelmű volt, hogy hozzáfogjon a mézeskalács készítéshez. A házi szövészek világa pedig gyerekkora hozadéka. Édesanyja ugyanis a békéscsabai szőnyegszövőben dolgozott, ahová fia is bejárt a nyári szünetekben. Innen ismeri a len-szövés és díszítés technikát. A kalács- és textil népi motívumok köztösek. A műhely két szövészekén gyakran egyszerre dolgoznak. Amíg a mézeskalácsok a konyhában sülnék, ök együtt szőnek éstervezik a jövőt. Örömeikre a fiatalok közül mind többen vásárolnak mézeskalács-szíveket a barátnöknek és vásárokon is kelendők az általuk készített házikók.

Medenjaci I tkalja

Možda na pomalo neobičnom mestu, u dvema prostorijama stana u starogradnji u Segedinu, bračni par Sabo je otvorio svoju zanatsku radionicu. Ferenc tka i ukrašava medenjake, a njegova supruga Žužana takođe tka, divni čilimi su njenih ruku delo, iako je slabovida.

Bolest ju je naterala da koristi razboj. U svakodnevnom zajedničkom radu, pečenje je ženski posao, ukrašavanje medenjaka muški. Diplomirao je za kuvara, a takođe je naučio da bude poslastičar, pa je bilo jasno da mora da se prihvati zanata pravljenja medenjaka. A svet domaćih razboja je nasleđe iz detinjstva. Njegova majka je radila u ćilimarici u Bekešçabi, gde je i on odlazio tokom letnjeg raspusta. Odavde mu je poznata tehnika tkanja i ukrašavanja tekstila. Uobičajeni su narodni motivi dekoracije kolača i tekstila. Dva razboja u radionici često rade istovremeno. Dok se medenjaci peku u kuhinji, oni će zajedno tkati i planirati budućnost. Na njihovo oduševljenje, sve više mladih kupuje medena srca svojim devojkama, a dobro se prodaju i medene kućice na vašarima.

Udruženje Digitalna Regija
Digital Region Association
Digitális Régió Egyesület

 SZÓ-TÉR
KÖZHASZNÚ EGYESÜLET

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije kroz Interreg-IPA program prekogranične saradnje Mađarska-Srbija. Za sadržaj ove publikacije su odgovorni isključivo projektni partneri, te za sadržaj ovog materijala ne odražava zvanično mišljenje Evropske unije i/ili Upravljačkog tela Programa.

Ez a kiadvány az Európai Unió pénzügyi támogatásával, az Interreg-IPA Magyarország-Szerbia határon átnyúló együttműködési programon keresztül készült. A kiadvány tartalma a projektpartnerek kizárólagos felelőssége, és semmilyen módon nem tükrözi az Európai Unió és/vagy a program Irányító Hatóságának nézeteit.

**Dobri susedi
stvaraju zajedničku
budućnost**

**Program sufinansira
Evropska unija**